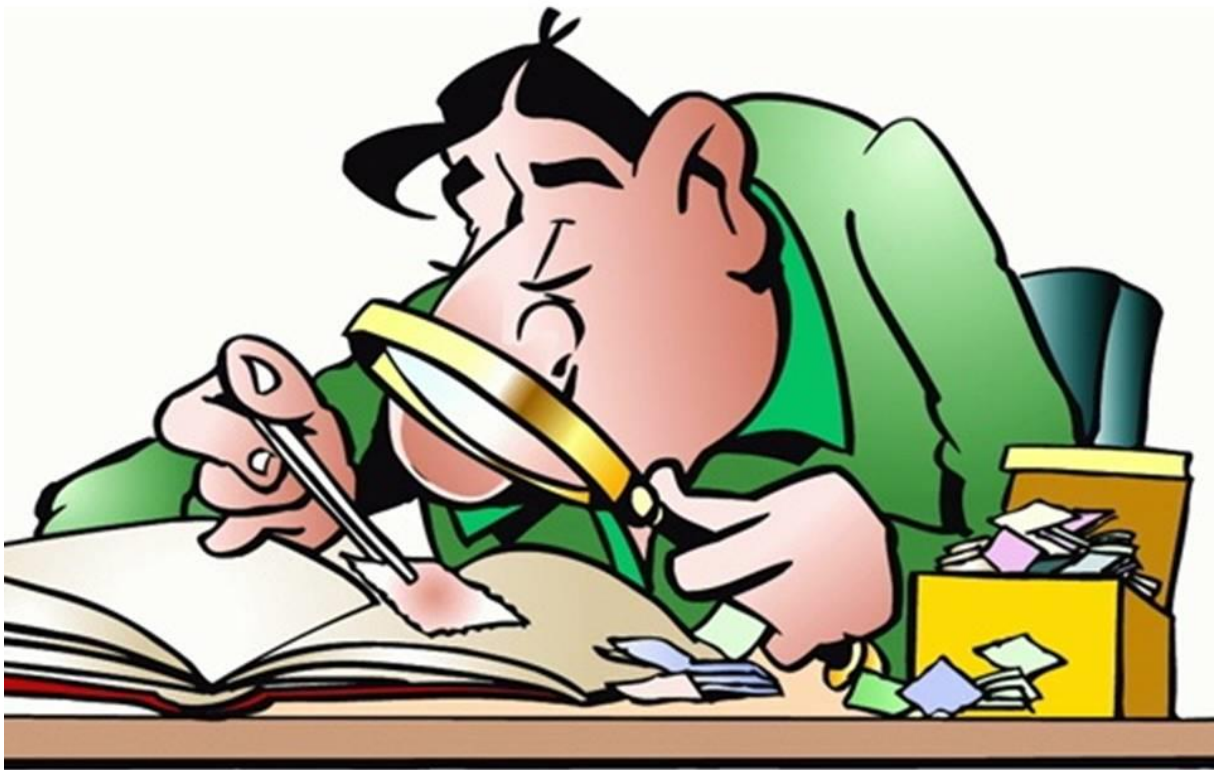

FRÅN FRIMÄRKSSAMLARE TILL FILATELIST

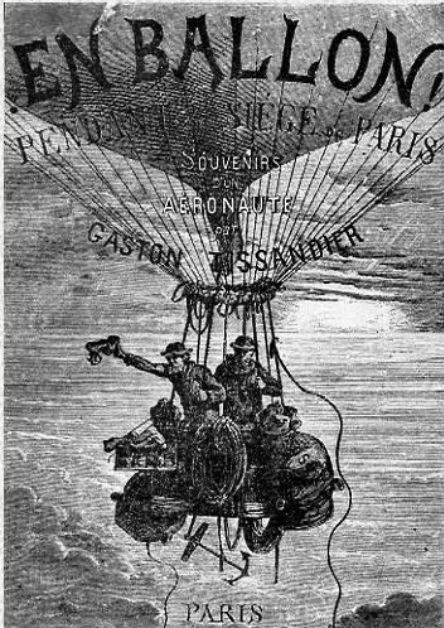

Av Ulf Edén

Historia Postbefordran

Ballongpost

Fransk-tyska kriget 1870-71

Från den 23 september till den 18 januari transporterades 12 ton post, 238 passagerare och 381 brevdavor med 56 ballonger.

Brevdavorna användes för att sända post tillbaka till Paris.

Jag tänkte börja med ett udda exempel på hur postbefordran kunde ske för länge sedan, speciellt under orostider. En lyckosam och betydelsefull ballongpost organiserades från det belägrade Paris under fransk-tyska kriget 1870-71. Från den 23 september till den 18 januari transporterades 12 ton post, 238 passagerare och 381 brevdavor med 56 ballonger. Brevdavorna användes för att sända post tillbaka till Paris.

HISTORIA

Detta är lantbrevbärare Jöns Dyssvold

Från början gick hans tur längs obanade vägar över Nyskogen, Stagelåsen och Stugtjärn fram till Mellansjö, en sträcka på två och en halv mil. Det blev fem mil som han gick varje dag.

Sen började han den väglösa turen Valsjön-Mellansjö och genom Norrnaggen och Grundsjön, en sträcka på 32 kilometer, men då låg han över i Mellansjö, så turen tog två dagar.

Han bar på pistol och fotogenlykta.

Frimärkets historia 1800-1850

Sverige har långt över hundra postkontor, alla med individuella taxor beroende på destinationsort och vikt.

Här sitter postmästaren på något av alla postkontor i Sverige på 1800-talets första del.

Den som ville skicka brev tog med sig försändelsen till honom, ofta en pensionerad officer, som registrerade brevet i en liggare. Han vägde brevet, stämplade det och tog betalt.

Ett brev måste lämnas till postkontoret två till tre timmar före postens avgång.

Frimärkets historia

Ankommande post registrerades på samma vis. Efter kontrollvägning fördes adressatens namn upp på en speciell brevkarta som anslogs på postkontoret.

Den som väntade brev fick gå dit och leta efter sitt namn.

Så snart ett nytt postkontor inrättats måste en ny taxa räknas fram och skickas ut till landets övriga kontor så att Sveriges alla postmästare visste vad de skulle ta betalt för postbefordran till det aktuella området.

Det här var förstås mycket besvärligt att administrera, och det blev värre allteftersom kontoren blev fler.

HISTORIA

1840

För att råda bot på krånglet med komplicerade taxor så skapade Storbritannien världens första frimärke "One penny black".

Nu föreslogs det att Sverige skulle göra likadant, för att minska administrationen och uppmuntra brevskrivandet.

Men postmästarna var oroliga och blev rädda för att de skulle bli överflödiga om folk plötsligt skulle börja frankera sina brev och lägga dem på lådan själva.

HISTORIA

Så blev det i alla fall

Valörerna, som ni ser, var tre, fyra, sex, åtta och 24 skilling banco.

Majoriteten var fyrskillingar som skulle användas på alla inrikes försändelser upp till 1 1/4 lod (16,6 gram).

Treskillingsmärket var en kompletteringsvalör

MITT SAMLARLIV

Min samlardebut c:a 1946

Jag växte upp i Örebro där jag bodde med min faster och farbror.

Till oss kom en hel del brev med lustiga märken på, gubbar, hus, fåglar, blommor, och allt i många vackra färger!

Med bistånd av min farbror väcktes mitt intresse för frimärken.

Jag fick låna en sax och en burk klister.

Nu gällde det att klippa ut alla märken så att inget onödigt kuvertpapper blev kvar.

En del tänder råkade jag klippa bort, men det spelade inte så stor roll, vissa märken gjorde sig faktiskt bättre helt utan tänder!

Ibland hade jag lyckan att i min farbrors skrivbordslåda hitta märken i häften eller rullar. Helt oanvända!

Sådana märken behövde jag ju inte klippa, och dessutom gick det inte åt något klister, det var ju bara att slicka och trycka fast.

Min samling växte på de ark som jag fått av min farbror, men när arken blev fler blev de lite ohanterliga. Med hjälp av saxen gjorde jag därför hål i arken, och band samman dem med papperssnören som faster i köket tillhandahöll.

På detta kluriga sätt hade jag som femåring skapat mitt första frimärksalbum!

När jag var ungefär 8 hade jag upptäckt en hel del saker!

MITT SAMLARLIV

Man kunde blöta av märkena...

och det fanns kompisar som också samlade på frimärken och som jag kunde byta med.

MITT SAMLARLIV

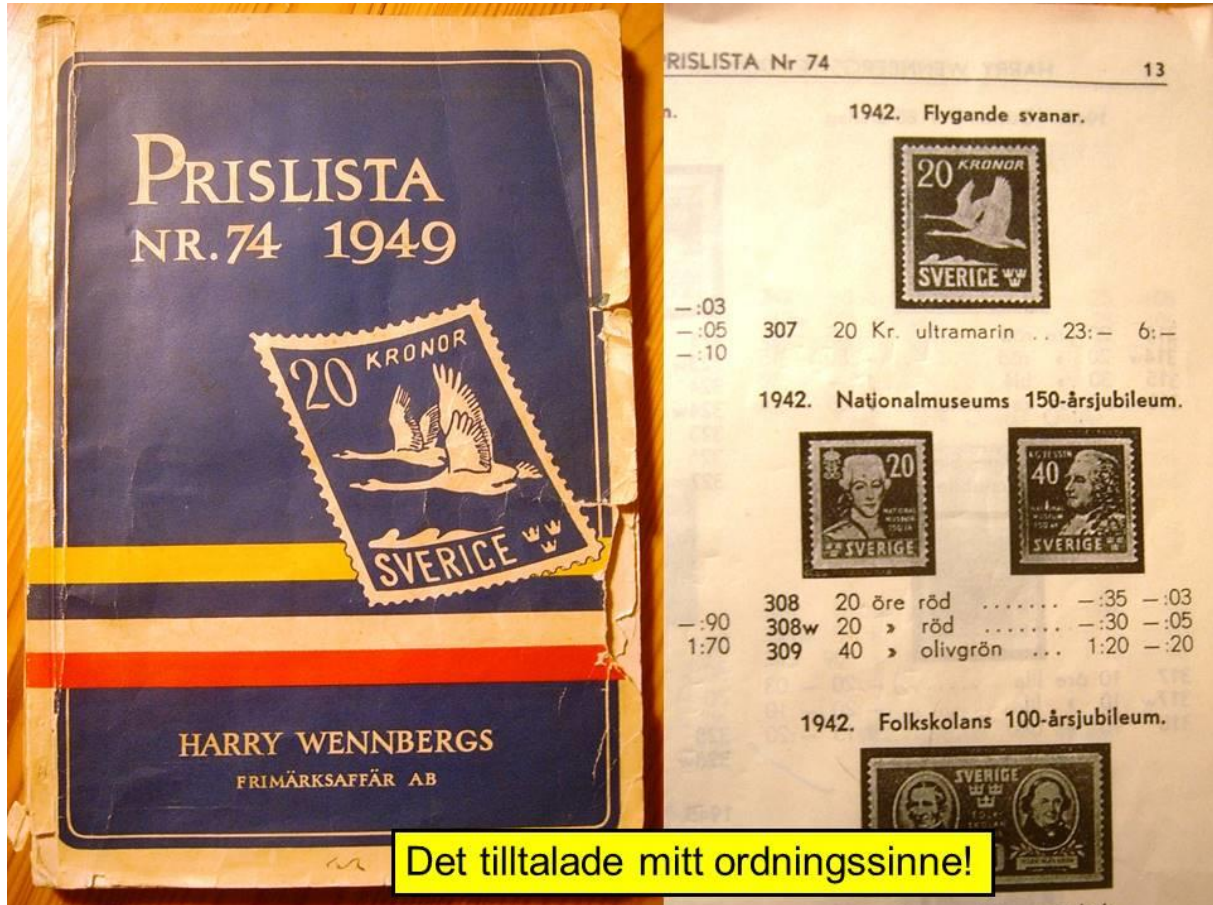
... och man kunde sätta fast
märkena med så kallade fastsättare.

Man lärde sig att det var viktigt att märket var helt och rent och att tandningen var så hel som möjligt.

MITT SAMLARLIV

Jag fick en uttjänt gammal prislista av en frimärksfarbror. Den avbildade alla svenska frimärken, och märkena var numrerade!

Mitt första frimärksköp

Man fick veta att man kunde köpa frimärken i en frimärksaffär på stan. Mitt första inhandlade märke var blått med två svanar på och jag betalade 5 kr. Katalogvärdet är idag 140 kr.

Affären "Frimärkstjänst" finns fortfarande kvar i Örebro.

Vid 15-årsåldern följde en tid då jag blev upptagen av korpiddrott dans, vin, flickor och sång samt militärtjänst.

Sen blev jag medlem och sekreterare i Arboga Frimärksklubb.

Samlandet – hjälpmedel

Förstoringsglas,

pincett

och fickor av
något slag

Som filatelist behöver man en hel del utrustning.

- Förstoringsglas

Utan förstoringsglas är filatelisten hjälplös. I min ålder fordras även en lupp av god kvalitet. Fantastiska förstoringsmöjligheter finns numera med hjälp av datorerna.

- Pincett

Den ambitiöse filatelisten vidrör inte gärna sina märken med händerna. En speciell pincett avsedd för frimärkssamlare är därför ett måste.

- Fickor

Numera används fastsättare mycket sällan.

Märkena sätts ofta in i album som har fabriksmonterade fickor.

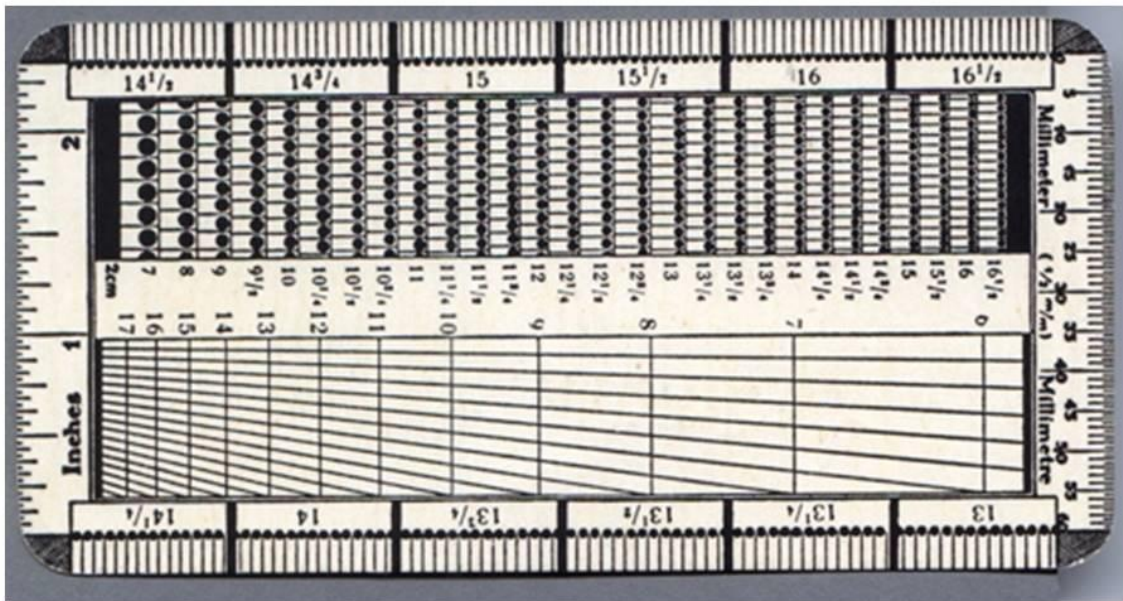
Många filatelister tillverkar dock egna blad då s.k. klämfickor av olika dimensioner används.

Samlandet – Tandningsmätare

En tandningsmätare är också ett måste.

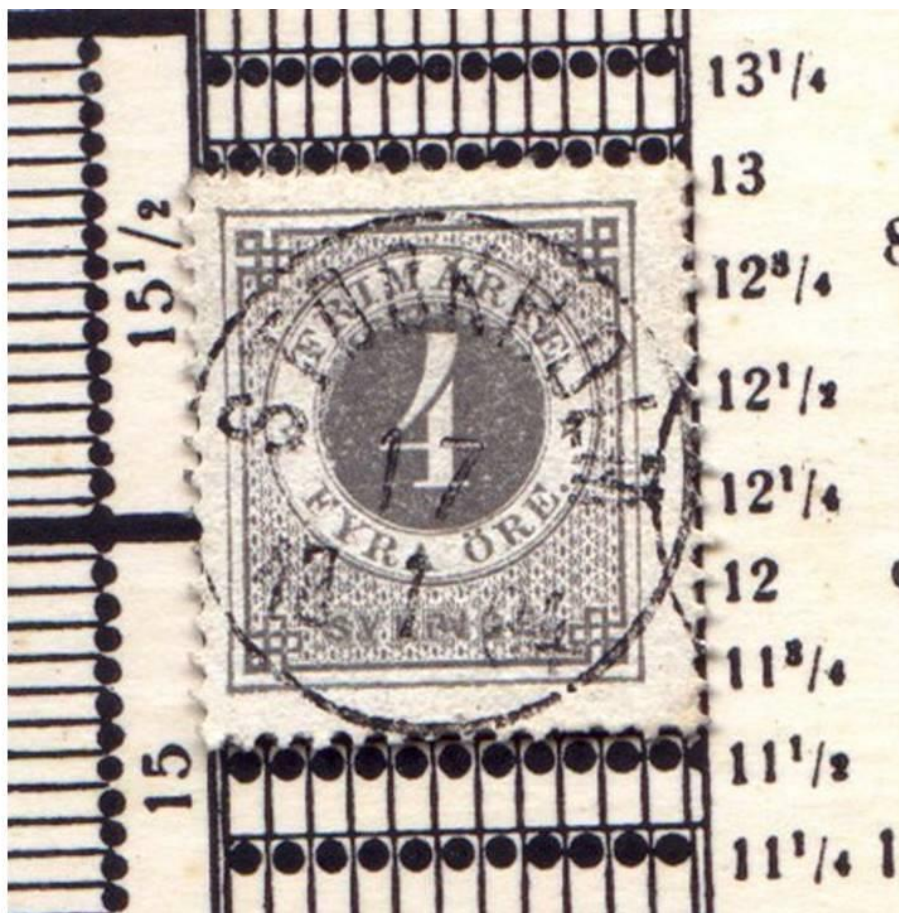
Då kan jag passa på att nämna något om perforering, eller populärt benämnt tandning.

Perforering (tandning)

Tandningsmätare

Samlandet – Tandning

Exempelvis "Perf 14" innebär att tandningen är gjord så att det finns exakt 14 "tandningshål" längs en sträcka av 20 mm.

I exemplet på skärmen har märket placerats på tandningsmätaren där tänderna passar in exakt.

Märket har alltså tanding 13.

Samlandet – Tandning

Att bestämma tandningen är viktigt för identifiering samt inte minst ur värderingssynpunkt

Man kan vid första anblick tro att dessa två är identiska, men...

Tandning 13

Katalogvärde
c:a 35 kr

Tandning 14

Katalogvärde
c:a 1 300 kr

Samlandet – Vattenmärkeskontroll

Vattenmärket är en förtunning av papperet som framträder då frimärket hålls framför en ljuskälla.

Ofta är det ändå svårt att avgöra. Man får då ta till andra hjälpmedel.

Kontroll av vattenmärke

Kemiskt ren bensin används för att kontrollera vattenmärken.
Vattenmärket framträder bättre då märket fuktas med bensinen.

Man kan även använda sig av en lyxigare variant.

Alla vattenmärken på bilden längst ned är visuellt förstärkta för synlighet. Krona och våglinjer med och utan KPV, Kungliga Postverket..

Samlandet – Vattenmärkeskontroll

Vattenmärket och dess placering kan ha stor betydelse, inte minst ur värderingssynpunkt !

FACIT 69 Gulorange

Märket har en rättvänd krona som vattenmärke.
Katalogvärdet är 35 kr.

FACIT 69vm Gulorange

Samma märke men med en omvänd krona som vattenmärke.
Katalogvärdet är 6 000 kr.

Kontroll av fluorescens

Man använder en UV-lampa för att konstatera om ett märke är tryckt på fluorescerande papper.

Detta märke är alltid tryckt på papper med gul fluor.

Detta märke finns utan fluorescens.
Värde 1 kr

eller med gul fluorescens.
Värde 180 kr.

Samlandet – kataloger

Frimärkskataloger behövs för identifiering av märken och för information om värde.

Företag som tillhandahåller sådana kataloger är bl a Facit, Michel och Stanley Gibbons.

På klubben har vi ett fyrtiotal digra kataloger med frimärken från hela världen.

Dessutom finns en rad specialkataloger, t ex Facit Postal som beskriver alla svenska poststämplar.

Samlandet – kataloger

Årtal och rubrik 1944 Svenska Flottan

U Datum för utgivning
T Tecknare
G Gravör
Tr Typ av tryckmetod
Perf Perforering (tandning)

Utgavs med anledning av 300 år sedan slaget vid Fernen

Motiv Beskrivning av alla ingående motiv

A 2-sidig tandning
B 3-sidig tandning
C 4-sidig tandning
** Värde postfriskt
o Värde stämplat
BREV Värde på brev

Här ett enkelt uppslag ur en Facit-katalog - Lite dålig bild

Årtal och rubrik:	1944 Svenska Flottan				
§	Datum för utgivning			13 oktober	
T	Tecknare			O Hjortsberg	
G	Gravör			S Ewert	
Tr	Typ av tryckmetod			Stålgravyr	
Perf	Perforering (tandning)			12 3/4	
Utgavs med anledning av	300 år sedan slaget vid Fernen				
Motiv:	Beskrivning av alla ingående motiv				
	Facit nummer - Valör - Färg			353 - 357	
A	2-sidig tandning				
B	3-sidig tandning				
C	4-sidig tandning				
**	Värde postfriskt				
o	Värde stämplat				
BREV	Värde på brev				

Värde "M" står för "Massvara", inget värde / 1 kr

Kvalitet – normer

Värdering av stämplade märken

1:a siffran, Märkets kvalitet

Lyxexemplar	5	x	x
Praktexemplar	4	x	x
Mycket gott exemplar	3	x	x
Gott exemplar	2	x	x
Godtagbart exemplar	1	x	x
Mindre gott exemplar	0	x	x

Nu kommer vi in på kvalitetsnormer.

Värdet på ett stämplat frimärke är beroende av ett antal faktorer. Man använder sig av ett tresiffrigt system för kvalitetsbedömning.

Första siffran i tabellen anger märkets kvalitet.

Här bedöms färglyster, renhet och fräschhet.

Och man tittar på förekomsten av noteringar på märkets baksida,

tunna fäckar, riss (revor), veck etc.

Kvalitet – normer

Andra siffran, Frimärksbildens centrering

Perfekt centrering	x	5	x
God centrering	x	4	x
Medelgod centrering	x	3	x
Nära snedcentrering	x	2	x
Snedcentrering	x	1	x
Fel perforering	x	0	x

Perfekt centrering

Medelgod centrering

Sned centrering

Andra siffran i tabellen anger frimärksbildens centrering.

Ett perfekt centrerat märke har lika stora marginaler runt om.

Kvalitet – normer

Tredje siffran, Stämpelns utseende

Lyxstämpel	x	x	5
Praktstämpel	x	x	4
Mycket god stämpel	x	x	3
God stämpel	x	x	2
Godtagbar stämpel	x	x	1
Mindre god stämpel	x	x	0

Lyxstämpel

Mycket god stämpel

Godtagbar stämpel

Den tredje siffran i tabellen anger stämpelns utseende.

För varje norm i kvalitetssystemet finns regler som närmare beskriver vad som kan tillåtas respektive inte tillåtas.

Ju bättre resultat man uppnår i tabellerna desto högre blir naturligtvis objektets värde.

Något om typolikheter

Här kan vi se två 5-öresmärken från serien Stående lejon som gavs ut under åren 1920 – 1934.

Visst ser det ut att vara likadana märken.

Men nu tar vi fram förstoringsglaset och kollar märkena minutiöst.

Något om typolikheter

Då upptäcker vi att det faktiskt är några streck som inte stämmer överens på de båda märkena.

Det vågräta strecket på 5:an är lite avsmalnande åt höger på det vänstra märket, medan det har samma bredd hela vägen på det högra märket.

Och det nedersta vågräta strecket på högra bakbenet är aningen längre på det högra märket än på det vänstra.

Det här är ett exempel på hur upplagan påverkar värdet.

Det finns mängder av märken med typskillnader-

Unika kombinationer

I frimärksvärlden finns många så kallade tête-beche-märken.

I Sverige har vi FACIT 144v2 som visar en kombination av lejon med svansarna mot varann.

Unika kombinationer

Facit 144v2 tête-beche

Värde 22 000 kr

Som vi sett hittills så är det en mängd faktorer som avgör ett frimärkes värde.

Åldern på märket har inte någon direkt betydelse för dess värde, däremot det existerande antalet.

Värde

Värde på stämplade märken

Upplagan

1885

Oscar II

Facit nr 45

Upplaga

174 milj

1 kr

1995

Alfred Nobel

Facit nr 1934

Upplaga

1,4 milj

25 kr

FELTRYCK

FELTRYCK

Den gula treskillingen

Den gula treskillingen är egentligen en feltryckt 8 skilling banco, vilka trycktes i gul färg. Det är sannolikt att man vid byte av en matris före en tryckning av misstag förväxlade en 3:a och en 8:a och monterade treskillingsmatrisen i en tryckform för 8 skilling

Frimärket upptäcktes 1886 på Väster Munga gård i Västmanland av fjortonåriga Georg Wilhelm Backman.

Året därefter sålde han det i Stockholm till frimärkshandlaren Heinrich Lichtenstein för sju kronor.

Försäljningssumman 1998 var 15 miljoner kronor.

Feltryck

Vad är galet med det här då?

Feltryck

Ja just det...

TRETIO ÖRE på 20 öre

FACIT 33v1 900 000 kr

1918 Curtiss JN-4

1918 utgavs i USA det här trevliga märket med ett Curtiss JN-4-flygplan

Feltryck

Inverted Jenny

750 000 euro

Men man råkade dock göra fel vid tryckningen så att flygplanet hamnade i ryggläge. När felet upptäcktes hade endast 100 exemplar framställts, vilket är anledningen till att Inverted Jenny är så värdefullt.

Utöver dom hittills nämnda feltrycken så finns det en hel del berömda märken.

Några berömda frimärken

Några berömda frimärken

Frimärket är legendariskt i Japan och kallas

Tama 6 yo

Vid auktionen hos Postiljonen AB i Malmö klubbades det värdefulla frimärket för 105.000 euro.

Till exempel Tama 6 yo (ägg-brun 6).

En filatelist från Skandinavien köper en stor samling med förhoppning om att hitta några frimärken till sin egen samling.

Han sprider ut samlingen hemma på matrumsbordet och börjar kontrollera märkena och efter en stund hittar han ett märke som han inser kan vara sällsynt.

Frimärket läggs åt sidan tillsammans med andra märken som han tänker undersöka närmre senare.

Men att få en ostörd stund med sin frimärkssamling är som bekant ibland svårt och mycket riktigt, han blir snart avbruten av andra göromål.

Samlingen blir liggande på bordet i ett par dagar tills hans fru tröttnar och kräver dess omedelbara avlägsnande.

De utvalda frimärkena blir nerlagda i en låda som ställs undan och ett helt år går innan han minns märket och plockar fram det.

Givetvis blir han förvånad men även skeptisk när han börjar inse att märket kan vara ett av de mest kända frimärkena i japansk filateli och bland de mest sällsynta utgåvorna i världen.

Han skickar i alla fall iväg märket för ett expertutlåtande och ett certifikat kommer tillbaka som vida överträffar alla hans förväntningar.

Frimärket är legendariskt i Japan och kallas "Tama 6 yo"

Det finns bara sex tidigare kända märken.

Vid auktionen hos Postiljonen AB i Malmö klubbades det värdefulla frimärket för 105.000 euro.

Några berömda frimärken

British Guiana 1c Magenta

Några berömda frimärken

Det mest sällsynta och värdefulla frimärket i världen är **British Guiana 1c Magenta**.
Det har ett uppskattat värde på 9 miljoner euro.

Bakgrunden är följande:

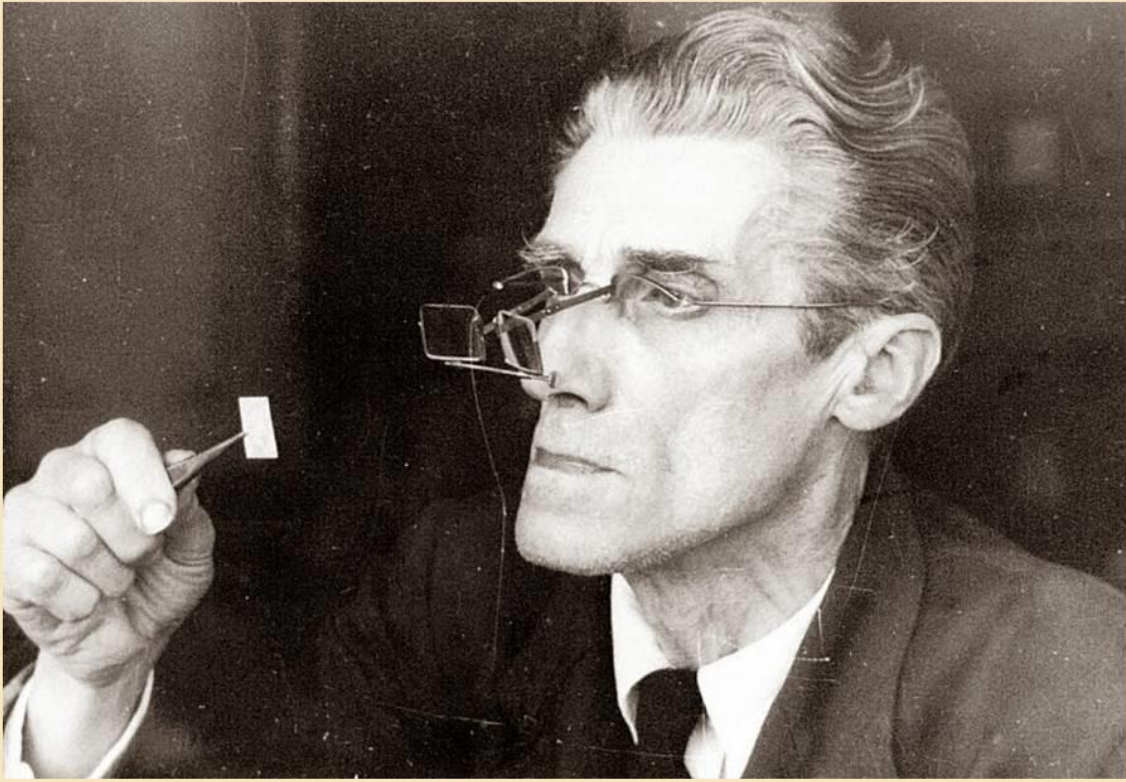
En försenad leverans av frimärken från London till brittiska Guyana 1856 resulterade i att man istället skapade det här frimärket.

Det trycktes i begränsad upplaga för att säkerställa fortsatt handel och kommunikation på ön.

Det finns bara ett känt exemplar kvar.

FÖRFALSKNING

Jean de Sperati, frimärksförfalskare

Jean de Sperati var en av de mest uppmärksammade och främsta frimärksförfalskarna i världen.

Hans förfalskningar fick till och med intyg som äkta av experter. Han var så skicklig att han fick smeknamnet "Filatelins Rubens".

Det som gjorde honom så framgångsrik var hans teknik. Ofta använde han ett billigt frimärke och blekte bort originaltrycket och tryckte sin förfalskning. Allt annat på märket var äkta, papperet och storleken, perforeringen, vattenmärket och till och med stämpeln. Detta gjorde det svårt att upptäcka förfalskningen.

FÖRFALSKNING

Förfalskning

Den gula treskillingen
med Arbogastämpel...

FÖRFALSKNING

Förfalskning

... och tjugofyraskillingen
med Arbogastämpel

Udda samlarområden

När man har sin Sverige-samling så gott som komplett så måste man söka sig till nya samlarområden.

För mig har det fått bli nyanser av ringtyp. Oj oj oj...

a

b

c

d

e

f

g

h

Man gör som man vill, nörden har ingen lag !

FRÅN FRIMÄRKSSAMLARE TILL FILATELIST

FRÅN FRIMÄRKSSAMLARE TILL FILATELIST

